

ირანის ბირთვული პროგრამის საკითხის გააქტიურება ისლამური რევოლუციის შემდეგ (სამხედრო პოლიტიკური ასპექტები)

ვიცე-პოლკოვნიკი ომარ თურმანიძე¹

DOI: <https://doi.org/10.61446/mp.3.2024.8499>

აბსტრაქტი

ირანის ბირთვული პროგრამა აშშ-სა და დასავლეთისათვის აქტუალური გახდა ირანის ისლამური რევოლუციის შემდგომ. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ აღნიშნულ პროგრამაზე მუშაობა ირანმა ისლამურ რევოლუციამდე დასავლეთის მხარდაჭერით დაიწყო. მას შემდეგ, რაც ირანში ახალი რეჟიმი დამკვიდრდა, ირანის ბირთვული პროგრამის მიმართ აშშ-სა და მისი მოკავშირეების დამოკიდებულება ნეგატიურად შეიცვალა. ირანს პერიოდულად უწესდებოდა სანქციები და მოითხოვდნენ მისგან ბირთვულ პროგრამაზე მუშაობის შეწყვეტას. მიუხედავად სანქციებისა, ირანს არ შეუწყვეტია ამ პროგრამაზე მუშაობა.

ირანსა და დასავლეთს შორის 2015 წელს მოხერხდა ბირთვულ პროგრამასთან დაკავშირებით შეთანხმების მიღწევა, რის შედეგადაც ქვეყანას სანქციები მოეხსნა. აღნიშნული შეთანხმება ხანმოკლე აღმოჩნდა. აშშ-მ დაარღვია მიღწეული ბირთვული შეთანხმება და კვლავ დაუწესა ირანს სანქციები. სანქციების დაწესების პროცესი დღემდე გრძელდება, თუმცა გამოსავლის ძიების გზების პოვნაც დღის წესრიგშია.

საკვანძო სიტყვები: ირანი, აშშ, სანქციები, ბირთვული პროგრამა, შეთანხმება.

¹ სსიპ დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული თავდაცვის აკადემიის ბაკალავრიატის თავდაცვისა და უსაფრთხოების მიმართულების უფროსი, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პოლიტიკური მეცნიერებების დოქტორანტი, <https://orcid.org/0009-0000-3957-4472>

The activation of the issue of Iran's nuclear program after the Islamic revolution (military-political aspects)

Lieutenant Colonel Omar Turmanidze²

DOI: <https://doi.org/10.61446/mp.3.2024.8499>

Abstract

Iran's nuclear program became relevant for the US and the West after the Iranian Islamic Revolution. It is worth noting the fact that Iran started working on the mentioned program with the support of the West before the Islamic Revolution. After the new regime was established in Iran, the dependence of the US and its allies on Iran's nuclear program changed negatively. Sanctions were periodically imposed on Iran and it was demanded to stop working on its nuclear program. Despite the sanctions, Iran has not stopped working on this program.

In 2015, an agreement was reached between Iran and the West regarding the nuclear program, as a result of which sanctions were lifted on the country. This agreement was short-lived. The US has violated the nuclear deal and reimposed sanctions on Iran. The process of imposing sanctions continues to this day, but finding ways to find a solution is also on the agenda

Key Words: Iran, USA, Sanctions, Nuclear Programs, Agreement

²Head of Defiance and Security Program of Baccalaureate, LEPL – David Aghmashenebeli National Defense Academy of Georgia. PhD student of Political Sciences of Caucasus International University, orcid.org/0009-0000-3957-4472

შესავალი

ირანმა ბირთვულ პროგრამაზე მუშაობა ისლამურ რევოლუციამდე დაიწყო. ჯერ კიდევ მოჰამად შაჰ ფეჰლევის დროს, აშშ-ირანის ურთიერთობაში მოხდა სამოქალაქო-ბირთვული თანამშრომლობა ელექტროენერგიის გამომუშავების თავლასაზრისით. იმ პერიოდისთვის ირანის ტახტზე უკანასკნელი შაჰი იჯდა. ირანი კი აშშ-ს მოკავშირე ქვეყანა იყო. შეერთებულმა შტატებმა და ირანმა 1957 წელს ხელი მოაწერეს შეთანხმებას სამოქალაქო მიზნებისთვის ბირთვული თანამშრომლობის შესახებ. ამ შეთანხმების თანახმად შეერთებულმა შტატებმა 1967 წელს მართლაც დაასრულა ელექტრულ ბირთვულ რეაქტორზე მუშაობა. ახლადშექმნილი ბირთვული რეაქტორი და მასთან დაკავშირებული ლაბორატორიული კვლევების კომპლექტი გახდა თეირანის ბირთვული კვლევების ცენტრის ნაწილი (TNRC - Tehran Nuclear Research Center)³.

ირან-ამერიკული ბირთვული თანამშრომლობის შეთანხმების პირობის თანახმად, ირანმა ხელი მოაწერა ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის ხელშეკრულებას (NPT-Non-Proliferation Treaty) 1968 წელს და მოახდინა ხელშეკრულების რატიფიცირება 1970 წელს.⁴ აგრეთვე 1974 წელს, ირანმა ხელი მოაწერა უსაფრთხოების შეთანხმებას საერთაშორისო ატომური ენერგეტიკის სააგენტოსთან, (IAEA-International Atomic Energy Agency), რომელიც მსოფლიო მასშტაბით ახორცილებს ინსპექტირებასა და მონიტორინგს ყველა ბირთვულ ობიექტზე.

1974 წელს აგრეთვე შეიქმნა ირანის ატომური ენერგიის ორგანიზაცია (AEOI-Atomic Energy Organization of Iran), რომელსაც დაევალა ბირთვული ენერგიის წარმოების გაზრდა. ეს იყო ფაქტობრივად ამბიციური გეგმა, რაც ითვალისწინებდა მომდევნო 20 წელიწადში, 1995 წლისათვის, ირანის ატომური ენერგიის გამომუშავებული სიმძლავრე ყოფილიყო 23 000 მეგავატი. ამ გეგმებში შედიოდა ბირთვული საწვავის განვითარების სრული ციკლი და ურანის გამდიდრება. აგრეთვე ირანმა შეიმუშავა გეგმა 22 ბირთვული რეაქტორის მშენებლობაზე და ამერიკელ და ევროპელ კონტრაქტორებთან დაიწყო ამ საკითხზე მოლაპარაკებები.

ისლამური რევოლუცია და ბირთვული პროგრამის შემდგომი ეტაპი

ირანის ისლამურმა რევოლუციამ საგრძნობლად შეაფერხა ქვეყნის ბირთვულ პროგრამაზე მუშაობა. აიათოლა ხომეინი სკეპტიკურად უყურებდა ბირთვულ პროგრამას და საჭიროდ არ მიიჩნევდა მიემართა მასზე რაიმე ძალისხმევა, ხომეინისთვის ბირთვული პროგრამა განიხილებოდა, როგორც "დასავლური" პროგრამა, რომელიც ეწინააღმდეგებოდა ისლამის სწავლებებს.

ისლამური რევოლუციის შედეგად ირანმა ასევე დაკარგა მრავალი წამყვანი ბირთვული მეცნიერი და ინჟინერი. რევოლუციის პერიოდში რევოლუციონერთა მიერ შე-

³ Nuclear Threat Initiative, "Iran: Nuclear Overview," www.nti.org/e_research/profiles/iran/Nuclear/index.html.

⁴ <https://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt1q60rb.10>

ვიწროების შედეგად ბევრი მეცნიერი და ინჟინერი გაიქცა ქვეყნიდან. უცხოელი ბირთვული მომწოდებლები ირანის ახალ რეჟიმთან ერიდებოდნენ ვაჭრობასა და ბირთვულ საკითხებზე თანამშრომლობას. ეს განსაკუთრებით მას შემდეგ მოხდა, რაც ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა დაიწყო აქტიური კამპანია ირანთან სამოქალაქო ბირთვული თანამშრომლობის აკრძალვის შესახებ. შედეგად ბირთვული პროგრამა დარჩა დაფინანსების, ბირთვული საკითხის მცოდნე მეცნიერების, საერთაშორისო დახმარებისა და ინიციატივების გარეშე. თეირანმა სწრაფად გააუქმა არსებული ბირთვული კონტრაქტები, რომელიც ქვეყნის ახალი ხელისუფლების მიერ განიხილებოდა, როგორც შაჰის ამბიციური პროგრამა. ირანის ახალმა რეჟიმმა წამოაყენა ინიციატივა Eurodif-ის დატოვების შესახებ.⁵ შედეგად ფინანსური დავებისა და გარე ზეწოლის გამო შეჩერდა მუშაობა მშენებარე ბირთვულ რეაქტორებზე. ბუშეჰრის ბირთვული რეაქტორი დაზიანდა ირან-ერაყის ომის დროს (1980-1988წწ) საჰაერო დარტყმების შედეგად. ეს გამაფრთხილებელი სიგნალი იყო აშშ-სა და დასავლეთისათვის, რომ ირანში არსებული რეჟიმის პირობებში, შესაძლოა ბირთვული რეაქტორები დაზიანებულიყო, ან უკონტროლოდ დარჩენილიყო. ეს კიდევ ერთი დამადასტურებელი ფაქტორი იყო ირანის ბირთვულ პროგრამაზე მუშაობის შესაჩერებლად.

1979 წელი ისტორიაში დარჩა, როგორც პირველი, მაგრამ არა უკანასკნელი შემთხვევა, როდესაც შეერთებული შტატების პრეზიდენტმა, ჯიმი კარტერმა გამოიყენა 1977 წელს საერთაშორისო საგანგებო ეკონომიკური ძალების აქტის (IEEPA) მიერ დაკანონებული უფლებამოსილება და მკაცრი ეკონომიკური წნეხის ქვეშ მოაქცია ირანის სახელმწიფო. ამერიკის მიერ ირანზე დაწესებულ მაშინდელ ეკონომიკურ სანქციებს დღემდე კიდევ უამრავი ახალი სანქცია დაემატა.⁶ ისლამური რევოლუციისა და მძევლების კრიზისის შედეგად მიღებული სანქციები მიმართული იყო იმისკენ, რომ ირანი დროულად მოსულიყო გონს და რაც შეიძლება სწრაფად შეეწყვიტა ტერორისტული აქტების მხარდაჭერა, რაც ესოდენ მიუღებელი იყო არა მხოლოდ ამერიკისთვის, არამედ დასავლეთისთვის. რასაკვირველია, აღნიშნული ითვალისწინებდა ახლო აღმოსავლეთში ირანის მძლავრი გავლენის შესუსტებასაც, ეს კი ბუნებრივად გამოიწვევდა ირანის სამეზობლოში ამერიკისთვის ხელსაყრელი ვითარების ჩამოყალიბებასა და რეგიონში ფეხის ფართოდ მოკიდებას⁷. სწორედ აქედან იწყება ირან-ამერიკის დამაბული ურთიერთობების ფორმირებაც.

სანქციების შემდგომი ტალღა 1984 წელს უკავშირდება, როცა აშშ-მა ირანი ტერორისტების მხარდამჭერთა სიაში შეიყვანა. ეს უკანასკნელი კი, თავის მხრივ, ლიბიაში

⁵ Eurodif - European Gaseous Diffusion Uranium Enrichment Consortium

⁶ Hewitt, K & Nephew, R (2019, March 12). “How the Iran Hostage Crisis Shaped the US Approach to Sanctions”. Brookings. Retrieved June 5, 2020, from Brookings Web Site: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/03/12/how-the-iran-hostage-crisis-shape-d-the-us-approach-to-sanctions/>

⁷ Torbat, A. E. (2005). “Impacts of the US Trade and Financial Sanctions on Iran”. The World Economy. California State University

განლაგებულ ამერიკის საზღვაო ყაზარმებზე განხორციელებულ ტერორისტულ შეტევებში ირანის სავარაუდო თანამონაწილეობამ განაპირობა.

დამატებითი ღონისძიებები გატარდა ირან-ერაყის 8-წლიანი ომის დროსაც, რომელსაც სპარსეთის ყურის პირველი ომის სახელითაც ვიცნობთ (1980-1988 წწ). აღნიშნული ომი დამანგრეველი აღმოჩნდა. მან უდიდესი ზიანი მოუტანა არა მხოლოდ ცალკეულ ქვეყნებს, არამედ მთლიანად ირანისა და ერაყის სამეზობლოსაც. სწორედ ეს ომი გახდა სათავე შემდგომი წლების იმ საერთაშორისო ურთიერთობების მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ქეისების განვითარებისათვის რეგიონული მასშტაბით, როგორცაა 1990 წელს ერაყის ძალისმიერი მეთოდებით შეჭრა ქუვეითში, ხოლო 2003 წელს აშშ-ს ინტერვენცია საკუთრივ ერაყში⁸.

ირანზე დაწესებულმა სანქციებმა, უშუალო გაფართოება 1995 წელს ჰპოვა. ამავე წელს ამერიკის ახალმა პრეზიდენტმა ბილ კლინტონმა განაცხადა, რომ ირანი საფრთხეს წარმოადგენდა ეროვნული უსაფრთხოების თვალსაზრისით. სანქციები დაწესდა ირანის ენერგეტიკულ სფეროშიც, რაც ითვალისწინებდა ქვეყნის ბირთვულ პროგრამაზე მუშაობისთვის წინააღმდეგობის გაწევას. ამასთან, იგი საშუალებას არ აძლევდა ირანს წვდომა ჰქონოდა საერთაშორისო საბანკო თუ საფინანსო სისტემასთან, იკრძალებოდა ექსპორტიც და სხვადასხვა ინვესტიციაც ნავთობისა და ბუნებრივი გაზის სექტორში. მიუხედავად იმისა, რომ ამერიკისა და დასავლეთის ბირთვული სახელმწიფოების მხრიდან სულ უფრო და უფრო ძლიერდებოდა სანქციები ირანის მიმართ, ირანი კვლავ აგრძელებდა ბირთვულ პროგრამაზე მუშაობას, რაც დღემდე გრძელდება.

შეზღუდვები არ მოხსნილა და დამთავრებულა მომდევნო საუკუნეშიც. 2002 წელს ჯორჯ ბუშმა სიტყვით გამოსვლისას ირანი ჩრდილოეთ კორეასა და ერაყთან ერთად “ბოროტების ღერძად” მოიხსენია. ცალკე ამბავი იყო ისიც, რომ აშშ-ში 2001 წლის 11 სექტემბერს განხორციელებული ტერორისტული თავდასხმის შედეგად დასავლეთისა და ახლო აღმოსავლეთის ურთიერთობა ისედაც დამაბული იყო.

ბირთვულ მისწრაფებებთან ერთად, ირანისთვის დაწესებული სანქციებიც იზრდებოდა. ამის შემყურე პოლიტიკოსები დაუფარავად ამბობდნენ, რომ თუკი ირანი თავის საწადელს მიაღწევდა, სერიოზულ პრობლემებთან მოუწევდა მსოფლიოს შეჭრადება.⁹

2013 წელს ირანის პრეზიდენტის მოჰამად აჰმადი ნეჟადის მმართველობის დასრულების შემდეგ, როცა ქვეყნის სათავეში ახლი პრეზიდენტი ჰასან როუჰანი მოვიდა, ურთიერთობა დასავლეთსა და ირანს შორის შედარებით დათბა. ისლამური რევოლუციის შემდეგ პირველად განხორციელდა სატელეფონო კავშირი ირანის პრეზიდენტსა და ბარაკ ობამას შორის. მხარეები შეთანხმდნენ, რომ დაიწყებდნენ ირანის ბირთვული

⁸ Riedel, B (2013, May 22). “Lessons from America’s First War with Iran”. Brookings. Retrieved June 6, 2020, from Brookings web Site: <https://www.brookings.edu/articles/lessons-from-americas-first-war-with-iran/>

⁹ Waltz, 2012

პროგრამის გარშემო არსებული სადავო საკითხების გადაჭრას. შედეგად 2015 წელს მიღწეულ იქნა შეთანხმება ბირთვულ პროგრამასთან დაკავშირებით ირანის ისლამურ რესპუბლიკას, გაეროს უშიშროების საბჭოს წევრებსა და გერმანიას შორის. ამ შეთანხმებით დროებით ბოლო მოეღო სანქციების უდიდეს ეპოქას. ირანის ბირთვული პროგრამა კი საერთაშორისო კონტროლის ქვეშ გადავიდა.

თუმცა, როგორც შემდგომ აღმოჩნდა, აღნიშნულ შეთანხმებას დიდი დრო არ ეწერა, რადგან ბირთვული გარიგების დატოვების შესახებ განცხადება დონალდ ტრამპმა ოფიციალურად 2018 წლის მაისში გააკეთა. აშშ-ს იმდროინდელი პრეზიდენტი წინამორბედისგან განსხვავებით თვლიდა, რომ ირანთან მიღწეულ ბირთვულ შეთანხმებას სასიკეთო არაფერი მოჰქონდა, რადგან ირანის “ზოროტი ქმედებები” კვლავ ძალაში რჩებოდა. ამავე წლის 8 მაისს მან ამერიკის მხრიდან ირანთან მიმართებით სანქციები განაახლა. ახალი სანქციების თანახმად, ამერიკულ კომპანიებს ირანთან სხვადასხვა ძვირფასი ლითონით, ნახშირით და სხვა მრავალი პროდუქტით ვაჭრობა აეკრძალა. ოფიციალური ვაშინგტონი თეირანს ბალისტიკური რაკეტების განვითარებაში სდებს ბრალს და აღნიშნავდა, რომ იგი აქტიურად თანამშრომლობდა შეიარაღებულ დაჯგუფებებთან, რომლებსაც აშშ ტერორისტებად მიიჩნევს. ამიტომაც, აშშ-მა ძველ სანქციებს კიდევ ახლები დაუმატა და საბოლოოდ, შავ სიაში ირანის დაახლოებით 300 მოქალაქე თუ ორგანიზაცია შეიყვანა, აკრძალა ნავთობის ექსპორტი, ვაჭრობა, საბანკო ოპერაციები და სხვა.

2019 წლის დასაწყისამდე მხოლოდ რვა სახელმწიფოს მიეცა უფლება, შეეძინა ირანისგან ნავთობი. საგულისხმოა, რომ ადრინდელისგან განსხვავებით, ბოლოდროინდელ სანქციებს ევროკავშირი მხარს აღარ უჭერს. საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი და გერმანია “ბირთვული შეთანხმების” გადარჩენას კვლავაც ცდილობენ¹⁰

2020 წლის 3 იანვარს დონალდ ტრამპის ბრძანებით ბაღდადის საერთაშორისო აეროპორტზე მიტანილმა წერტილოვანმა იერიშმა, ირანის გენერალი, ელიტური შენაერთის ხელმძღვანელი ყასემ სოლეიმანი¹¹ იმსხვერპლა. ირანის უმაღლესი სულიერი ლიდერი, აიათოლა ალი ხამენეი თავდასხმის ორგანიზატორებს შურისძიებით დაემუქრა. თავის გამოსვლაში, ერაყში აშშ-ის ბაზებზე თავდასხმის შემდეგ, ტრამპმა ირანი კვლავ ტერორიზმის მთავარ დამფინანსებელად მოიხსენია და პირობა დადო, რომ აუცილებლად მოუღებდა ბოლოს ირანის ასეთ პოლიტიკას. ამასთან, აშშ-ს პრეზიდენტმა გენერალ სოლეიმანის მკვლელობა ირანის მთავარი ტერორისტის ლიკვიდაციად მოიხსენია. ხოლო NATO-ს თხოვნით მიმართა, გაეზარდა საკუთარი ჩართულობა ახლო აღმოსავლეთში მიმდინარე პროცესებში.

¹⁰ Masterson, J. (2020, May). “Fact Sheets & Briefs: Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran.” Arms Control Association. Retrieved June 6, 2020, from The Web Site: <https://www.armscontrol.org/factsheets/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>

¹¹ ირანის შეიარაღებული ძალების გენერალ-მაიორი, ირანის რევოლუციის გუშაგთა კორპუსის ყუდსის ძალების მეთაური. მოკლული იქნა 2020 წლის 3 იანვარს.

აშშ-ის ინტერესები ბირთვულ პროგრამასთან მიმართებაში

ცხადია, აშშ-ს ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში თავისი ინტერესები ამოძრავებს. უპირველეს ყოვლისა, ეს ნავთობპროდუქტებზე დაბალი ფასების შენარჩუნებას უნდა უკავშირდებოდეს. გარდა ამისა, აშშ-ის მიზანია გაიღრმავოს თავისი სამხედრო და პოლიტიკური პოზიციები ახლო აღმოსავლეთში და არ მისცეს ირანს ბირთვული ამბიციების დაკმაყოფილების საშუალება. ამასთანავე, არ დაუშვას რუსეთისა და თურქეთის დომინირება რეგიონში. მიუხედავად იმისა, რომ აშშ-ისა და ირანის უთანხმოებებს განსხვავებული მიზეზები ჰქონდა, განმაპირობებელ ფაქტორთა გარკვეული კუთხით სისტემატიზირება მაინც შეგვიძლია. ის ფაქტი, რომ ირანი მუდმივად ეცილებოდა აშშ-ს აღმოსავლეთ რეგიონში მმართველობას, ყოველთვის ცხადი იყო. აღნიშნული პროცესი დღესაც გრძელდება. ასევე, არ უნდა დაგვავიწყდეს იმის აღნიშვნაც, რომ ამ რეგიონით დაინტერესებას, როგორც ირანის, ასევე აშშ-ისა და სხვა სახელმწიფოთა მხრიდან, მრავალი ასპექტი განაპირობებს და სამხედროსთან ერთად, პოლიტიკური და ეკონომიკური მიზნებიც იწვევს.

თვალსაჩინოა, რომ აშშ რეგიონში საკუთარი ინტერესების გატარებასა და აქ არსებული უთანხმოების დარეგულირებას ხშირ შემთხვევაში სხვადასხვა ტიპის საერთაშორისო სანქციებით ცდილობდა. მკვლევართა ნაწილი თვლის, რომ სანქციები არაეფექტურია და მათ სხვა დიპლომატიურ ურთიერთობებს ამჯობინებენ. აშშ-ირანის ურთიერთობის განხილვისას აუცილებელია აღვნიშნოთ, რომ დიპლომატიურ ურთიერთობებზე ჯერ კიდევ 1980 წელს ითქვა უარი არაეფექტურობის გამო. სხვადასხვა დროს აშშ-ის სხვადასხვა ადმინისტრაციის მხრიდან არაერთხელ იყო ამ საკითხის დიპლომატიური მეთოდებით მოგვარების მცდელობა, მაგრამ 2015 წელს მიღწეული შეთანხმების გარდა ჯერჯერობით ხელშესახები არაფერია, ეს შეთანხმებაც 2018 წელს დაირღვა, როგორც უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ. დღეისათვის არსებული ვითარების გათვალისწინებით თავისუფლად შეიძლება ითქვას, რომ ამ პერიოდიდან მოყოლებული ამერიკასა და ირანს შორის არსებული ურთიერთობები მეტად ნეგატიურად ვითარდება - 2019 წლის დასასრული და 2020 წლის დასაწყისი განსაკუთრებულად მწვავე აღმოჩნდა.

აქვე აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ 2025 წლის 20 იანვრიდან აშშ-ს ეყოლება ახალი ადმინისტრაცია და ქვეყანას სათავეში კვლავ დონალდ ტრამპი ჩაუდგება, რომელიც ერთ-ერთი მთავარი ინიციატორი იყო 2015 წლის შეთანხმების გაუქმებისა და რომელიც ირანთან ურთიერთობაში ყოველთვის ხისტი ზომების გატარებას ემხრობა. აქვე, აუცილებელია აღვნიშნოთ ირან-ისრაელის ურთიერთობის მზარდი დაძაბულობა, მას შემდეგ რაც ისრაელი ფართომასშტაბიან კამპანიას ატარებს ჰამასისა და ჰეზბოლას წინააღმდეგ.

დასკვნა

ამდენად, მოვლენათა ქრონოლოგიური დაკვირვება თვალსაჩინო სურათს გვაძლევს იმის შესახებ, რომ ირანსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის დიპლომატიური ურთიერთობების ჩამოყალიბებას ადგილი ჰქონდა წინა საუკუნეში. ამ ქვეყნებს შორის მთავარი შეუთანხმებელი საკითხი იყო და კვლავ რჩება ირანის ბირთვული პროგრამა, რომელიც სამხედრო მიზნებს უკავშირდება ირანის ისლამური რევოლუციის დროიდან მოყოლებული დღემდე. ამერიკის მხრიდან შეუთანხმებლობის მიზეზად მუდმივად ირანის მიერ დარღვეული დაპირებები და მათი საფრთხის შემცველი ქმედებები სახელდება, ხოლო ირანი ამერიკის აგრესიული პოლიტიკისა და მათი ჩარევის წინააღმდეგ ილაშქრებდა საშინაო პოლიტიკაში. შედეგი ერთია, ამერიკა უფრო მეტად სანქციათა ვარიაციების ცვლაზე მუშაობს, ამჯობინებს ხისტ სტრატეგიას და ირანს უმკაცრესი სანქციებისგან გათავისუფლების საშუალებას არ აძლევს. მუდმივად ითვლებოდა, რომ მკაცრი ზომები სიტუაციას გამოასწორებდა, თუმცა ვხედავთ შედეგს, აშშ-ის რადიკალური ქმედება ასეთსავე პასუხს იწვევს ირანის მხრიდან, რასაც რაიმე კონკრეტულ ლოგიკურ გამოსავლამდე არ და ვერ მივყავართ.

მოვლენათა დაკვირვებისა და ანალიზის შედეგად შესაძლოა გამოითქვას ვარაუდი, რომ ამ ქვეყნებს შორის ფართომასშტაბური ომის დაწყება ნაკლებად მოსალოდნელია, რადგანაც ასეთი ნაბიჯი არც ერთი მხარისთვის არ უნდა იყოს სიკეთის მომტანი. თუმცა, ექსპერტთა ნაწილის შეხედულებათა თანახმად, ახლო აღმოსავლეთი შესაძლოა “ახალი ცივი ომის” კერად გადაიქცეს, რომელშიც ერთმანეთის წინააღმდეგ, ბუნებრივია, ერთი მხრივ, ამერიკა და მისი მომხრეები იქნებიან, ხოლო მეორე მხრივ ირანი და მისი მოკავშირეები. თუმცა თანამედროვე მსოფლიოში მინდინარე მოვლენების გათვალისწინებით, იგულისხმება რუსეთ-უკრაინის ფართომასშტაბიანი ომი და ისრაელ-პალესტინის დაპირისპირება, ირანის ბირთვული პროგრამის პრობლემა, შეიძლება ითქვას მინელებულია მაგრამ საკითხი პრობლემად რჩება და ადრე თუ გვიან საჭიროებს საერთაშორისო ჩართულობასა და გონივრულ გადაწყვეტას.

ბიბლიოგრაფია

Nuclear Threat Initiative, “Iran: Nuclear Overview,”

www.nti.org/e_research/profiles/iran/Nuclear/index.html

<https://www.jstor.org/stable/10.7249/j.ctt1q60rb.10>

Eurodif - European Gaseous Diffusion Uranium Enrichment Consortium

Hewitt, K & Nephew, R (2019, March 12). “How the Iran Hostage Crisis Shaped the US Approach to Sanctions”. Brookings. Retrieved June 5, 2020, from Brookings Web Site:

<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/03/12/how-the-iran-hostage-crisis-shape-d-the-us-approach-to-sanctions/>

Torbat, A. E. (2005). “Impacts of the US Trade and Financial Sanctions on Iran”. The World Economy. California State University

Riedel, B (2013, May 22). “Lessons from America’s First War with Iran”. Brookings. Retrieved June 6, 2020, from Brookings web Site: <https://www.brookings.edu/articles/lessons-from-americas-first-war-with-iran/>

Waltz, 2012

Masterson, J. (2020, May). “Fact Sheets & Briefs: Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran.” Arms Control Association. Retrieved June 6, 2020, from The Web Site: <https://www.armscontrol.org/factsheets/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>

ონტოლოგიური უსაფრთხოება

ნიკოლოზ ესიტაშვილი¹

DOI: <https://doi.org/10.61446/mp.3.2024.8495>

აბსტრაქტი

ონტოლოგიური უსაფრთხოების თეორია ხაზს უსვამს ადამიანის სოციალური და ფსიქოლოგიური ასპექტების როლს საერთაშორისო პოლიტიკაში კლასიკური თეორიების თვალსაჩინო ხარვეზების აღმოსაფხვრელად. ქვემოთმოცემულ ნაშრომში მოცემულია სოციოლოგიის, ფსიქოლოგიის, პოლიტიკური მეცნიერებების/საერთაშორისო ურთიერთობების უბადლო ნაშრომების მიმოხილვა რომელთა ნამუშევრებმა საფუძველი ჩაუყარა საერთაშორისო ურთიერთობის თეორიების ახალ მარგალიტს რომელსაც გირჩევდით რომ გაეცნოთ.

საკვანძო სიტყვები: ონტოლოგიური უსაფრთხოების თეორია, ნეორეალიზმი, საერთაშორისო ურთიერთობები, უსაფრთხოება, იდენტობა

¹ სსიპ-დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს, ეროვნული თავდაცვის აკადემიის, სამეცნიერო კვლევითი ცენტრის მთავარი მეცნიერი